

*Een verhaal, dat
verteld moet worden.*

*Een verhaal, dat
verteld moet worden.*

Frida den Hollander

Schrijver: Frida den Hollander
Coverontwerp: Frida den Hollander
ISBN:9789402103434
Correctie: Koos den Hollander

Inleiding

Mijn dochter Nanda vroeg mij om mijn levensverhaal op te schrijven. Zij werkte destijds als psychologe met ouderen, die soms nog vragen aan hun ouders hadden willen stellen en door hun dood er de gelegenheid niet meer voor hadden. Daar kom je pas op latere leeftijd achter. Voordat zij met hetzelfde probleem zou zitten, vroeg ze mij dus om alles wat ik nog weet op te schrijven. Vandaar! In de begintijd van mijn bewuste leven en in de oorlogstijd heb ik samen met mijn moeder veel beleefd. Ik was zoals de mensen dat noemden: **”Een kind van foute ouders”**

Gaandeweg mijn verhaal ontstond bij mij de vraag of mijn moeder echt verkeerde keuzes had gemaakt of dat iets anders haar drijfveer was geweest. Ik vrees, dat haar naastenliefde haar er min of meer toe dwong om deze weg te gaan. Mijn vader echter had een droom. Een droom, die zijn hele leven heeft bepaald. Hij heeft daarom keuzes gemaakt. Ik ben de laatste om te oordelen over deze keuzes. Anderen vonden dat fout. Ik weet het niet. Ik blijf met die vraag zitten. Ik heb aan het eind van mijn moeders leven veel met haar over mijn jeugd gesproken. Ook heb ik veel met de langstlevende zuster, tante Annie, gesproken. Ik ben in mijn herinneringen gedoken. Soms is het voor mij de vraag, wist ik dit nog of heb ik er later in een gesprek met mijn moeder van gehoord?

Wat ik later hoorde of besepte, de bron niet zeker weet, is cursief gedrukt. Ik weet één ding zeker. Ik had geen foute ouders. Ze waren voor mij goede ouders. Hun keuzes waren fout!

Ik heb tien jaar over dit boek gedaan. Ik ben naar het Rijksarchief geweest. Ik ben in het Gemeentelijk archief van Zierikzee gedoken. Alles wat ik daar heb gevonden, kan ik als waarheid beschouwen. Na mijn tiende jaar, weet ik alles uit mijzelf. Maar ja, het is mijn waarheid. Ik heb het naar mijn gevoel zo beleefd. Na het examen aan de Rijkskweekschool voor onderwijzers in Maastricht ben ik gestopt. Ik ga dan de wijde wereld in en maak grotendeels mijn eigen keuzes. Het is goed zo. Misschien maak ik voor mijn kinderen nog een vervolg. Ik wil dit uitdelen op mijn vijfenzeventigste verjaardag. **Ik wil mijn man danken voor de gelegenheid om te schrijven en het geduld, waarmee hij dit boek heeft gecorrigeerd.**

Frida, echtgenote, moeder en oma, zus en tante!

Een meisje

Aan het begin van een lange reis.

Met eilandjes van geluk.

Met druppels van verdriet.

Onwetend.

Wetend.

**Met druppels en eilanden van
geluk.**

**Met druppels en eilanden van
verdriet.**

Aan het eind van een lange reis.

Een vrouw.

Mijn moeder met haar eerst geborene. Ik! Hier begint mijn verhaal.

Episode 1

Augustus 1938.

Het was een prachtige zomerse dag. Het was zelfs een erg warme zomerdag. In het kraambed lag mijn moeder, Nellie Ringelberg- Voorn. De bevalling was achter de rug en had een diepe indruk op haar achtergelaten. In haar armen lag ik, Wolferina, Alida Ringelberg. Mijn roepnaam werd Frida, zonder e werd er altijd nadrukkelijk bij gezegd. De wereld was stormachtig. Er was een flinke crisis en er was oorlogsdreiging. Zo begon ook mijn leven, stormachtig. De dokter, mijn vader en moeder en de pas geboren baby, ik dus, zakten gezamenlijk door het bed. Mijn moeder had verschillende keren aan mijn vader gevraagd het ledikant te herstellen. Mijn vader had verschillende keren het bed gemaakt. Hij was een boerenzoon en geen timmerman. Hij maakte alles provisorisch en dus eigenlijk niet afdoende. Onze dochter noemde hem later opa, "Bisonkit." Toen "Bisonkit" zijn intrede deed, plakte mijn vader alles wat los was en vast moest. Zelfs de elektriciteit werd met "Bisonkit" gelijmd. Dit zorgde nogal eens voor zorgelijke situaties. Wij zakten dus met zijn allen door het bed en mijn moeder schijnt er enorm om gelachen te hebben. Dat was een schrik maar tegelijkertijd vrolijkheid. Zo was haar en mijn leven. Ernst en vrolijkheid

gingen hand in hand. Ik denk, dat de “lach” mijn moeder in leven heeft gehouden. Haar lach was voor haar vaak een oplossing voor de moeilijkste problemen.

Op haar sterfbed zei ze tegen me: Ik ben verdrietig. Ik weet niet waarom. Ik ben te moe om vrolijk te zijn. Ik probeer de moed erin te houden anders ben ik nergens.” Haar geest wilde nog wel, maar haar lichaam had het op gegeven.

Ik werd acht maanden na Beatrix, toen onze kroonprinses, geboren. Mijn moeder vertelde mij, dat ik háár prinsesje was. Zij maakte alles na, wat Beatrix droeg. Tot een bontjasje toe. Mijn vader had een paar bijna witte konijnen gekocht, geslacht en gevild. Hij was een meester in het prepareren van dierenvelletjes. Hij maakte prachtig bont en mijn moeder maakte er een jasje van. Een prachtig wit, lekker warm en super zacht jasje heb ik gedragen. Niets was teveel voor mij.

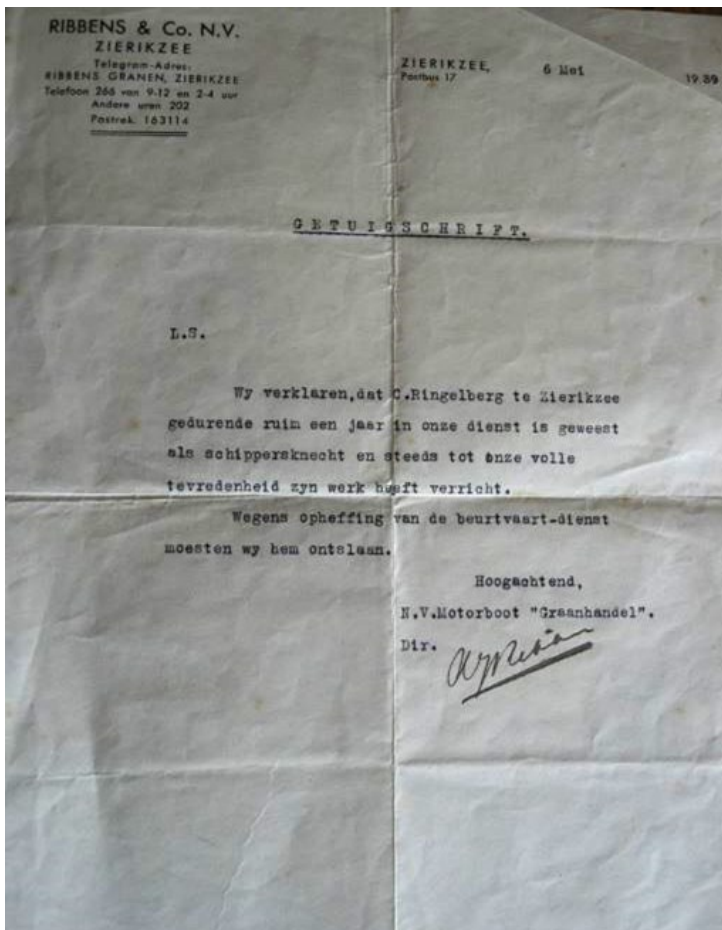
Ik schijn veel gehuild te hebben als baby. Mijn moeder wist zich op den duur geen raad meer. Ze kreeg allerlei adviezen, maar als stadse wantrouwde ze ieder advies van goedwillende “boerenvrienden.” De dokter moest uitkomst brengen. Hij gaf haar de raad mij in de verste kamer te zetten, zodat ze mij niet kon horen. Dat was nou net het probleem. Als ze mij niet hoorde, ging ze kijken of ik nog leefde. Zodra ik haar hoorde, begon ik te huilen. Deze goede raad hielp dus niet. Ze was uitgeput en ten einde raad. Ze was nu bereid iedere raad, die ze kreeg uit te proberen. Een buurvrouw had gezegd, dat ik misschien buikpijn had. Ze moest een, “dodde” maken. Deze vrouw heeft precies verteld hoe ze het moest doen. Ze moest een propje maken van een stukje katoen. Dat in een ander katoenen lapje doen. Goed vastbinden met een touwtje. De “dodde” in venkelsiroop dopen en in mijn mond stoppen. Stil was ik. Het best beproefde huismiddeltje in die tijd. Het probleem was opgelost. Mijn moeder vond het een vieze bedoening, maar ja, het hielp. Tegenwoordig zou een speen de oplossing zijn. Ik was een gezelschapskind. Dat ben ik nu nog. Zij had de keuze. Geen “dodde” werd huilen of gezelschap en een verwend kind.

Toen ik een paar dagen oud was, wilde mijn moeder per se naar Rotterdam. Daar woonden haar ouders en zij wilde naar haar moeder en vader om mij te laten zien. De reis van Zierikzee naar Rotterdam was niet eenvoudig in die tijd. De hele reis met de veerboot. Of eerst met een trammetje naar Zijpe, dan een andere veerboot naar Anna Jacoba en weer met het trammetje naar Rotterdam. Dit kostte kapitalen en was dus voor mijn ouders geen optie. Mijn vader heeft een jaar als dekknecht bij een beurtschipper gewerkt. Deze voer regelmatig tussen Zierikzee en Rotterdam. Hij vroeg aan zijn baas of mijn moeder en ik mee mochten als ze naar Rotterdam voeren. Hij kreeg toestemming. Toen het echter zo ver was, troffen we het niet met het weer. Het stormde. Mijn vader vond het beter, dat ze thuis bleef. Mijn moeder was een echt moederskindje en kon niet langer wachten. Er moest toch verdiend worden dus de reis ging gewoon door en mijn moeder en ik gingen mee. Eenmaal op het open water ging de boot flink te keer. Mijn moeder was nog niet zolang geleden bevallen en werd misselijk. Ze kon het verhaal smakelijk vertellen. Ze vertelde mij:

“Het stormde vreselijk. Het schip slingerde heen en weer. Ik vond het doodeng. Ik dacht: Heb ik net een baby gekregen en nu is de kans groot, dat we allebei verdrinken zonder dat mijn moeder mijn baby heeft gezien. Toen je vader naar me kwam kijken en zag dat ik lijkkleek was, zei hij tegen me, dat ik plat op mijn bibs moest gaan zitten. Netjes aangekleed zat ik daar op de vuile vloer van het vooronder. Je vader had gezegd, dat je op het diepste gedeelte van het schip het slingeren en schudden minder voelde. Ik bad en smeekte. Lieve Heer: "Laat er niets engs gebeuren." Tegelijkertijd moest ik lachen om de wonderlijke situatie. Op de grond van een schip een poepluier verschonen. Kun je je dat voorstellen. Daar moet je toch om lachen, evenals zo de borst geven. Het was een hele onderneming voordat ik mijn tepel in je mond had Wat een gedoe. Heen en weer slingerend. Daarom houd je zo van karnemelk,” zei mijn moeder lachend.

Daardoor was ik misschien door deze eerste reis in de rest van mijn leven nooit zieziek.

Getuigschrift van mijn vader.

Wij moesten een keer badmintonnen in Engeland. Onze dochter met haar vriend, onze zoon met zijn vriendin en mijn man en ik. Mijn man, onze dochter, onze zoon en ik speelden voor dezelfde vereniging, Marathon, uit Vlissingen. Wij vertrokken op Moederdag vanuit Vlissingen met de "Olau line." Het was vijf á zes uur varen. De boot was gestabiliseerd dus we dachten een ongestoorde reis te hebben. Niets was minder waar. Steunend en kreunend, hotsend en botsend, kliefde de reus door het water. Prachtig! Ik had ons opgegeven voor het captainsdiner ter ere van Moederdag. De één na de ander werd misselijk. Aangezien ik nergens last van had, ben ik alleen naar de eetzaal gegaan. Aan een tafel voor zes personen zat ik alleen te eten. Tijdens het hoofdgerecht kwam mijn schoonzoon aan tafel. Hij vond het zo zielig voor mij om alleen te eten op Moederdag en zijn misselijkheid viel eigenlijk wel mee. Wij hebben gezellig samen verder gegeten. Mijn zoon is ook nog gekomen. Ook hij vond het zielig voor mij, maar hij heeft geen hap gegeten. Dank je wel moeder, dat je mij per se wilden showen aan oma, ondanks het slechte weer. Zo ben ik stormbestendig geworden.

Met Moederdag kregen we deze kaart om aan moeder te geven. Mijn moeder heeft de kaart altijd bewaard.

Mijn ouders waren zo verschillend. De cultuur van beide gezinnen was zo anders. Hun beider leefwereld was voor de ander onbekend. Ze hielden van elkaar en waren bereid zich aan de ander aan te passen.

Episode 2

Mijn opa Ringelberg.

*De vader van mijn vader was boer. Mijn opa was geen grote boer. Hij had wat land, koeien, varkens en kippen. Ook had hij twee paarden, waar hij het land mee bewerkte. Op marktdag werden ze voor de koets gespannen. Mijn opa was lid van de oudgereformeerde gemeente. Een “zware” kerk. Hij had een goede stem en er was hem daarom gevraagd of hij voorzanger wilde worden in de kerk. In die tijd was er geen geld voor een orgel. In iedere kerkdienst zong hij. Drie keer per zondag liep hij een uur naar de kerk en weer terug. Hij stond dan voor in de kerk met zijn stemvork. **Die stemvork heb ik nog!** Hij zette dan de eerste regel in en de gemeente zong vervolgens mee. Hij voelde zich belangrijk. Hij kon niet wedijveren met de grote boeren op het gebied van grond en geld. Hij was belangrijk in de kerk en dat was niet niks. De herenboeren zeiden als ze de boerderij van mijn opa wilden duiden: “Het spulletje van Kloas Pette.” Mijn opa heette Nicolaas, maar in de volksmond werd dat Nkloas. Voor het gemak werd het Kloas. Zijn bijnaam werd: “Kloas Pette,” omdat hij altijd een pet op had. Een Zeeuws, zwart rond petje. Zijn haar hebben velen nooit gezien. Mijn opa was dus Kloas Pette.*

Toen mijn opa nog vrijgezel was, deed hij waar zelf zin in had. Hij at, wanneer hij trek had. Hij ging naar bed wanneer hij moe was en stond vanzelf op als het tijd was om de koeien te melken. Een vrouw vond hij maar lastig. Een vrouw kost geld en geven je allerlei karweitjes te doen. Niemand kon hem nu bevelen geven. Hij werd geplaagd door zijn leeftijdgenoten, die wel een vrouw op de boerderij hadden. Zij zeiden, dat ze hem stom vonden. Hij deed vrouwenwerk op de boerderij. Op de boerderij was het de gewoonte, dat de boerin de koeien melk en de kippen verzorgde. En al het huishoudelijk werk natuurlijk. Hij piekerde zich suf hoe hij een vrouw in huis kon krijgen zonder zich te binden. Hij kon natuurlijk een huishoudster zoeken, maar die moest hij betalen. Mijn opa zat nogal op zijn geld en probeerde altijd zo zuinig mogelijk te leven. Ik weet niet hoe hij aan die boerderij is gekomen. Of hij die zelf verdiend had of geërfd. In ieder geval wilde hij zijn boerderij niet kwijt raken. Als mijn opa erg veel werk had, was hij genoodzaakt om iemand in te huren. Vooral als de oogst binnen gehaald moest worden of het gras voor de regen naar binnen moest.

Nu woonde er in een dorp niet ver van zijn boerderij een losse arbeider, die hij nu en dan inhuurde. Deze arbeider had een groot gezin. De man werkte hard, maar kon geen vaste boer krijgen. Geen arbeidershuisje was groot genoeg voor zijn grote gezin. Opa bedacht een slim plan. Tenminste hij dacht een slim plan te hebben. Hij zou één van de dochters inhuren als huishoudster. Ze zou kost en inwoning krijgen en de opbrengst van de eieren. Zij zou zo leren zelfstandig te worden. De ene keer legden de kippen meer eieren dan in een andere tijd. Zo zou hij niet zo veel geld kwijt zijn voor een vrouw op zijn erf.

Op een zaterdagmiddag heeft hij een paard voor de koets gespannen en is naar het andere dorp gegaan. De arbeider heette Oosse en nodigde boer Ringelberg met respect binnen. Misschien had hij werk voor hem. Trouwens er was standsverschil en dat moest duidelijk getoond worden. Mijn opa viel met de deur in huis. Hij was geen man van veel woorden. Het lastige was zo ook snel achter de rug. Hij zei tegen deze man, dat hij zijn zinnen had gezet op één van de dochters. Hij zocht namelijk iemand, die het huishouden en het bijkomende boerenwerk op de boerderij aankon. Hij dacht aan de jonge Fien. Oosse vond het een hele eer. Zijn dochter een echte huishoudster. Hij was erg ingenomen met het verzoek en zeker toen hem werd verteld, dat ze ook nog iets kon verdienen boven kost en inwoning. Hij had weer een mond minder te voeden. Afsproken werd, dat Fien maandagmorgen om zes uur zich zou melden op de Koolweg in Zierikzee. Aan Fien werd niets gevraagd. Die moest doen wat haar vader wilde. Tevreden ging mijn opa naar huis. Dat had hij weer mooi voor elkaar. Ongebonden en toch iemand, die hem met het boerenwerk kon helpen.

Op maandagmorgen meldde Fien zich stipt om zes uur. Kloas gniffelde, dat was een goed begin. Ze kon haar tas met wat kleding in de keuken zetten. Ze werd op de boerderij wegwijs gemaakt en haar eerste karwei was de koeien melken. Haar werd verteld, dat ze de eieren kon houden om eten te kopen en wat ze over hield mocht ze houden. Fien Oosse was een slimme meid en ze bedacht als ze de kippen goed verzorgde, dat ze dan misschien kon sparen. Ze werkte de hele dag hard, kookte eten en riep de boer aan tafel. Toen Fien 's avonds naar bed wilde en vroeg waar haar kamer was, wees mijn opa haar de bedstee in de keuken. Deze moest ze met mijn opa delen. Het was voor hem de gewoonste zaak van de wereld. Er was plaats genoeg en hij ging zeker geen bed voor haar maken. Dat kostte weer extra geld.

Ik ga ervan uit, dat hij haar min of meer verkrachtte. Ze was erg naïef en had volgens overlevering nooit seksuele voorlichting gehad. Ze scheelde zeven jaar met de boer, mijn opa. Binnen een jaar was ze in verwachting en het was normaal in die tijd, dat je dan ging trouwen. De roddels staken al gauw de kop op. Mijn opa goed gereformeerd en een arbeidersdochter. Wie had wie verleid? “Mijn oma zou mijn opa wel verleid hebben. Dan was haar kostje gekocht en werd ze gelijk boerin, werd er gezegd.” Alles was natuurlijk de schuld van mijn oma!

Zelfs in de kerk werd ze scheef aangekeken. Ze moest zich verontschuldigen bij de ouderlingen. Heel vernederend was dat voor haar, dat ze zondags in het openbaar schuld moest bekennen. Ze werd voorlopig uitgesloten van het avondmaal. Ze heeft dat ooit aan mijn vader verteld. Hij heeft zijn vader dit altijd kwalijk genomen en zijn moeder extra in zijn hart gesloten. Mijn oma is bij mijn opa altijd de arme huishoudster gebleven. Ze had niets te vertellen en kreeg zelfs geen huishoudgeld. Hoeveel monden ze ook moest vullen en hoeveel kinderen ze ook moest kleden. Zij moest leven van de opbrengst van de eieren en de melk, die ze aan de deur verkocht. Zij bleef hem altijd baas of boer noemen. Hoeveel kinderen er ook bij kwamen. Ze

moest het doen met de opbrengst van de eieren. Mijn oma moet een lieve vrouw zijn geweest. Een moederlijk type. In ieder geval de kinderen, vijf jongens en vier meisjes, gingen voor haar door het vuur. Eigenlijk hadden ze maar één ouder. Alle kinderen deden een beetje wat ze zelf leuk vonden. Mijn vader was de lievelingszoon van mijn oma. Hij zorgde er altijd voor, dat ze extra geld had. Hij was een vrijbouter. Op vierjarige leeftijd moest hij een veulen uit de wei halen. Het veulen was onwillig. Hij heeft tot zijn dood de hoef als litteken op zijn achterhoofd gehad. Allerlei kattenkwaad werd er uitgehaald. De verhalen, die hij vertelde over de veldwachter. Hoe één van de broers deze man afleidde, de ander zijn fiets in de boom hing. Met elkaar vlogen ze door de weilanden weg over sloten en de veldwachter achter ze aan. Om iets bij te verdienen hadden de jongens fuiken geplaatst om paling te vangen. De fuiken werden soms heel vroeg in de morgen door een andere broer dan de eigenaar leeg gehaald. Meestal was mijn vader het slachtoffer en niet de dader. Terwijl alle kinderen wisten, dat de opbrengst van de fuiken van mijn vader voor mijn oma was. Ze bestalen dus eigenlijk hun eigen moeder.

Ze hadden gehoord, dat hun pa een liefje in de stad had. Als er markt was, bezocht mijn opa haar altijd. Op een marktdag zijn de jongens naar de stad gegaan en ja hoor ze zagen de koets met het span paarden ervoor voor de deur van de vrouw staan. Ze gaven de paarden een klap, zodat ze in paniek op hol sloegen. In die tijd was geen voordeur afgesloten. Ze deden de deur van het liefdesnestje open en riepen: “Ringelberg. Je paarden zijn op hol!” Mijn fijne kerkse opa vloog in zijn onderbroek naar buiten om zijn paarden te vangen. Ze hebben hem met z’n allen vreselijk uitgelachen. Mijn vader kon dat met plezier vertellen.

Ik geloof niet eens, dat ze hun vader voor gek wilden zetten. Het was meer wraak voor hun moeder, die als arme huishoudster werd behandeld en waar ze allemaal veel van hielden.

Mijn vader had een zusje verloren op twaalfjarige leeftijd. Zij leed aan tbc. Een ziekte, die veel voorkwam in die tijd. Er was niet veel aan te doen. Bedrust was het enige medicijn in die tijd. Zijn moeder heeft daar veel verdriet van gehad en ze had geen man om samen het verdriet te delen. Haar man zocht zijn vertier ergens anders. Mijn vader hield veel van zijn zusje. Hij was zeven jaar toen ze stierf. Hij heeft op eigen houtje een serviesje voor haar gekocht. Waar hij het geld vandaan haalde, weet ik niet. Ik heb dat nooit gevraagd. Ik heb het gekregen van zijn jongste zuster. Zij wist, dat mijn vader het had gekocht en vond dat ik er recht op had. Ik was daar blij mee. Het was het enige van mijn vaders ouderlijk huis wat ik had.

Mijn opa was zo vroom, dat er op zondag niet gekookt mocht worden. Op zaterdag werd een grote pan havermout gekookt en die stond op het petroleumstel tot zondagavond. Er werd alleen warme havermout en brood gegeten op zondag. De kinderen gingen voor hun moeder door het vuur. Voor pa hadden ze ontzag, maar geen respect. Op een keer was de kippenschuur in de brand gevlogen. Hij was uiteraard niet verzekerd. Je deed dat als christen niet. Alles kwam van God en moest je moedig dragen. Hij vond, dat de kerk dan voor je moest zorgen. De mensen uit de kerk zeiden, dat ze zelf wel verzekerd waren en ze hielpen hem niet.

Mijn oma had nu minder inkomsten. Hij legde niets bij. Jammer dan. De kerk moet helpen en niet hij. Het verhaal gaat, dat mijn opa nog iets betalen moest bij een andere boer. Na de kerkdienst stonden de mannen nog wat na te praten en mijn opa leidde het gesprek onopvallend naar de schuld. "O, ja, " zei de boer. "Ik zou het fijn vinden Ringelberg als je van de week kwam betalen." "O, op zondag gemaand is kwijt gescholden." zei mijn opa slim. Dat was de reden, dat hij het gesprek naar zijn schuld had geleid. Mijn opa schijnt de schuld nooit voldaan te hebben.

Op zondag ging opa Ringelberg drie keer naar de kerk in Zierikzee. Naar de middagdienst hoefden de kinderen niet mee, maar ze kregen een opdracht. Ze moesten enkele verzen van de Bijbel uit hun hoofd leren. Als hij thuis kwam, werd er overhoord. Kenden ze het opgegeven gedeelte niet uit hun hoofd, kregen ze een pak rammel met een knuppel.

Mijn vader zei altijd: "De Bijbel is erin geramd en toch heb ik mijn geloof behouden."

Dit serviesje is dus door mijn vader in 1919 gekocht. Het is 94 jaar oud. Het is niet vlekkeloos uit de strijd gekomen. Wonderlijk, dat ik dit nog in mijn bezit mag hebben. Nu is geen barstje te zien. Het suikerpotje heeft het niet overleefd. Het dekseltje is er nog wel.

Mijn opa is ooit uit de kerk getreden. Volgens hem was dat te rechtvaardigen. In de tijd, dat er geen orgel was, was hij voorzanger in de kerk. Toen er een orgel en een looper kwamen, is hij eruit gegaan. Door de looper kon je de duivel niet aan horen komen. Dat hij zich niet meer belangrijk voelde en niet meer kon voorzingen, noemde hij voor het gemak maar niet. Iedereen wist, dat dit de eigenlijke reden van zijn uittreden was. Toen mijn opa niet meer naar de kerk ging, werden er thuis oude preken voorgelezen. Nu moesten de kinderen drie keer op een zondag naar die preken luisteren. Ze moesten de preek kunnen na vertellen. Mijn opa droeg een Zeeuws petje ook op zondag. Hij deed alleen tijdens het bidden zijn pet af. Hij deed hem dan voor zijn gezicht. Hij kroop als het ware in zijn pet. Daarom werd dan in de volksmond Niklaas-met-de-pet genoemd, of in dialect: "Klaospette-van-de-Koolwègt." Mijn opa was een potentaat. Zelfs de getrouwde kinderen deden wat er van hen werd verwacht. Als ze dachten, dat hun vader het niet goed keurde, deden ze het niet. Veel respect hadden de kinderen niet voor hem. Mijn oma moet een schat geweest zijn. Haar kinderen gingen voor alles. Regelmatig gingen ze op de foto. Alleen! Het gezin Ringelberg bestond uit vele individuen. Een eenheid was het beslist niet.

Tekenend voor het gezin, waar mijn vader uit kwam.

Alleen op de foto.

Mijn oma deed het huishouden. Kookte voor het hele gezin en bakte brood. Verzorgde de groentetuin en weckte de groeten. Ze verwerkte het vlees na het slachten. Maakte worst en deed het vlees in de pekel. De hammen kwamen in het stookkot te hangen. Ze verzorgde nog steeds de kippen en verkocht de eieren. Verzorgde de kloek en zette haar op de eieren om kuikens te krijgen. Ze stond nog steeds vroeg op om de koeien te melken. Ze maakte boter en zette de melkimmers klaar, die opgehaald werden door een kar van de melkfabriek. De melkimmers werden door haar schoongeboend.

Ze moest nog steeds van de opbrengst leven. Af en toe kreeg ze hulp van de kinderen. Ze deed de was. Ze streek en verstelde de kapotte kleren.

's Avonds breide ze sokken en zorgde dat iedereen er netjes uitzag. Mijn oma Ringelberg was een werkezel. Dat is een eretitel. Ik had haar graag langer gekend.

NAKOMELINGEN VAN HENRICH RINGELBERG

- ix Janna Stoffelina Ringelberg * 11 Jul 1887, tr Fred de Young.
- x Adriaan Ringelberg * 1 Jun 1890.
- xi Martin Ringelberg * 1 Jul 1893.
Kinderen bij Hermina Douma van 't Hofte:
- xii Jan Ringelberg * 28 Apr 1869, + 26 Mrt 1938.
- xiii Jakomina Ringelberg * 28 Jul 1870, + 3 Aug 1870.
- xiv Pietermella Ringelberg * 18 Okt 1871, + 20 Jun 1871.

Achtste generatie

- 12. Cornelis Ringelberg * 1861, tr Cornelia Anna Kleijn. Cornelis ovl. 1947.
Kinderen:
  - 15. i Leendert Ringelberg * juli 1887.
- 13. Jan Ringelberg * 14 Dec 1865, Zierikzee, tr Cornelia de Ruyter, * 24 Mei 1866, Noordgouwe, + 9 Sep 1927, Zierikzee. Jan ovl. 19 Okt 1929, Zierikzee.
Kinderen:
  - i Maarten P. Ringelberg * 20 Mei 1902, Zierikzee, tr Truus v.d. Brink, * *onbekend.
  - ii P.M. Ringelberg * 9 Mei 1905, Zierikzee, tr Cornelia van de Wakken, * 3 Feb 1905, Kerkwerve.
- 14. Nicolaas Ringelberg * 24 Mrt 1871, Kerkwerve, tr Wolferina Oosse, * 2 Okt 1877, Serooskerke, + 29 Mrt 1940, Zierikzee. Nicolaas ovl. 15 Mei 1940, Zierikzee.
Kinderen:
  - i Maarten Ringelberg * 5 Sep 1899, Zierikzee, tr Johanna Ringelberg, + Zierikzee. Maarten ovl. 1 Feb 1959, Utrecht, begraven: Zierikzee.
  - ii Cornelia Ringelberg * 18 Jul 1901, Zierikzee, tr Jan van der Weele. Cornelia ovl. 23 Jul 1993, Zierikzee.
  - iii Adriana Ringelberg * 21 Dec 1902, Zierikzee, tr Daan Landaan. Adriana ovl. 17 Mrt 1958, Zierikzee, begraven: 21 Mrt 1958, Zierikzee.
  - iv Marinus Ringelberg * 7 Jun 1904, Zierikzee, tr Adriana Maatje Landaan. Marinus ovl. 7 Jul 1994, Zierikzee.
- 16. v Jacomina Ringelberg * 8 Jul 1906.
- vi Maria Ringelberg * 31 Mrt 1908, Zierikzee, + 1 Aug 1919, Zierikzee.
- 17. vii Jan Ringelberg * 20 Dec 1909.
- 18. viii Cornelis Ringelberg * 4 Jun 1912.
- 19. ix Jacobus Ringelberg * 25 Dec 1914.
- 20. x Janna Ringelberg * 3 Aug 1917.
- 21. xi Dingeman Ringelberg * 26 Mrt 1919.

Negende generatie

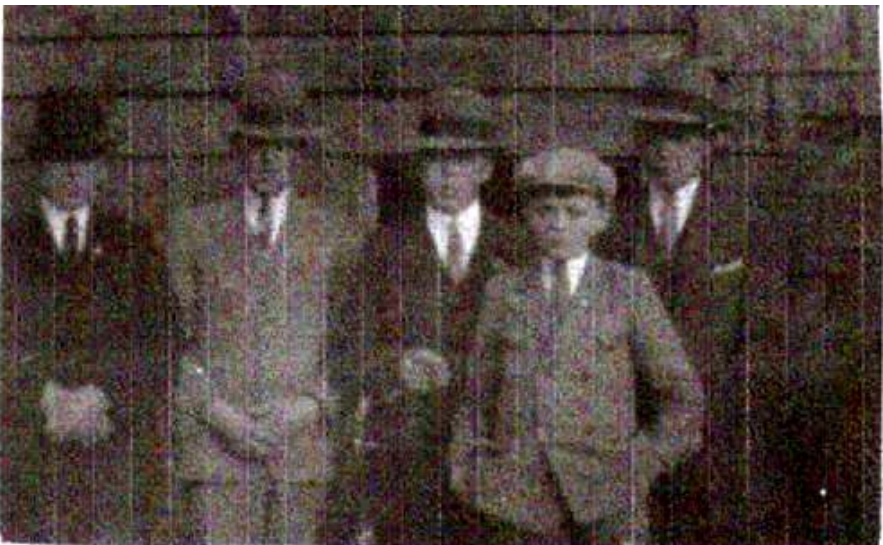
- 15. Leendert Ringelberg * juli 1887, tr Magdalena Visser, * Krimpden (?), + april 1973, Rotterdam, begraven: Bellevoetsluis. Leendert ovl. 1968, Rotterdam, begraven: Bellevoetsluis.
Kinderen:
  - 22. i Cornelis Willems Ringelberg * 12 Mrt 1912.
  - 23. ii Willems Cornelis Ringelberg * 3 Okt 1910.
- 16. Jacomina Ringelberg * 8 Jul 1906, Zierikzee, tr Jan van Kooten. Jacomina ovl. Goes.
Kinderen:
  - i Krina van Kooten * 19 Nov 1931, Noordgouwe, tr Marinus Jacob van Mourik.
  - ii Nicolaas van Kooten * 11 Mrt 1940, Noordgouwe, tr Dina Pietermella Kloet.
  - iii Stoffel van Kooten * 10 Dec 1946, Kerkwerve, tr Maatje Jacoba Schinkelshoek.
- 17. Jan Ringelberg * 20 Dec 1909, Zierikzee, tr Apolonia Klink, + Zierikzee. Jan ovl. 3 Feb 1958, Zierikzee.
Kinderen:

Vanaf nr.14 zijn de aantekeningen van mijn familie.

Mijn opa en oma zijn nooit van het eiland "Schouwen en Duiveland" geweest. Zij hadden er kennelijk geen behoefte aan om de wereld te verkennen. Zij hebben niets gemist. Zij dachten, dat de wereld, die ze kenden, de enige goede wereld was. De rest kon niet deugen en was verdorven. Zij waren daarom erg bekrompen in hun opvattingen. Op een keer kreeg mijn opa een wondje aan zijn hand. Het verhaal gaat, dat de dokter had gezegd, dat hij het schoon maar open moest houden. Na een paar maanden was mijn opa het zat en heeft hij toch maar een kwakzalver geraadpleegd, die langs de deuren ging om zijn kennis te verkopen. Goedkoper dan een dokter, dus ook "beter." Binnen veertien dagen was de wond dicht en na enkele maanden was mijn opa dood. Iedereen zei nu, dat de dokter toch gelijk heeft gehad. Hij was dood omdat de wond nu dicht was en het kwaad in zijn lichaam is gebleven. Ik denk, dat er tegenwoordig anders tegenaan wordt gekeken.

Mijn oma is in de oorlog gestorven. Zij is 64 jaar geworden. Zij had baarmoederkanker. Mijn vader was destijds aan een opleiding bezig in Utrecht. Toen hij bericht kreeg, dat het slecht met mijn oma ging, is hij direct naar zijn moeder gegaan. Er was hem gezegd, dat het zo slecht ging, dat hij hoogstwaarschijnlijk te laat zou komen. De kinderen hadden om de beurt bij hun moeder gewaakt. Ze bleef maar naar Kees vragen. Kees was mijn vader. Op het moment, dat mijn vader binnen kwam, zei ze: "Knelis. Je bent er." Kort daarna heeft ze het bewustzijn verloren en is gestorven. Zij had kennelijk op mijn vader gewacht. Dat is een hele troost voor mijn vader geweest. Mijn opa heb ik nooit gekend, hoewel ik toch twee of drie jaar was toen hij stierf. Maar aan mijn oma heb ik fijne herinneringen.

Maarten

Jan

Op
Kees

Dingeman

Kees

Er was nog een zeer onduidelijke foto met een begrafenisauto. Waarom staan de meisjes er niet bij?

Oom Maarten, de oudste broer van mijn vader als leider van de knapenvereniging. (de oudste op de stoel) Achter hem de jongere broer Koos.

Oom Maarten heeft zich nooit voor het boerenbedrijf geïnteresseerd. Hij wilde leren en dominee worden. Daar werd thuis niet over gepiekerd. Hij moest werken van zijn vader. Hij werd zeker niet met een studie voor dominee geholpen. Sinds zijn vertrek uit de kerk, had hij geen goed woord voor een dominee over. Oom Maarten las veel, studeerde veel en gaf dus Bijbel les aan de jonge mannen in de kerk.

Episode 3

Mijn oma Voorn, de moeder van mijn moeder, is opgegroeid in Spaarnwoude. Zij is geboren op 29 november 1883 in Haarlem. Zij was de dochter van hardwerkende eenvoudige mensen. Toen haar vader Hartendorp, was zijn naam, onderweg was met een handkar of hondenkar is er over zijn voet gereden bij de oprit van een brug. Hij heeft nooit meer kunnen werken en zijn vrouw moest nu zorgen, dat er geld in het laatje kwam. Ze heeft haar dochters altijd voorgehouden, dat ze indien nodig, zichzelf moesten kunnen onderhouden. Aangezien mijn oma daar goed naar geluisterd heeft, is ze in de verpleging terecht gekomen. Zij vertelde graag over haar tijd als verpleegster.

Oma Voorn had de naam altijd erg sportief geweest te zijn. Hier staat ze met fiets. Zij fietste van Spaarnwoude naar Rotterdam

Zij schijnt goed en graag geschaatst te hebben. Tante Annie, een zus van mijn moeder, vertelde ooit, dat er op een winter veel ijs was. Het gezin bezat maar twee paar schaatsen. Mijn moeder en oom Dirk mochten altijd schaatsen. Zij wilde ook zo graag en zeurde en zeurde mijn oma de oren van het hoofd. Het antwoord was altijd: "Nee." Zij begreep dat antwoord niet. Juist mijn oma moest begrijpen wat het voor tante Annie betekende om te kunnen schaatsen. Zij is zich toen gaan specialiseren in baantje glijden. Tante Annie vertelde vol trots, dat zij als enig meisje met de jongens mee mocht glijden. Dat was een kleine pleister op de wonde.

Mijn oma werkte in het quarantaine blok in de havens van Rotterdam. Als ze vertelde over het ruwe scheepsvolk, dat in quarantaine moest en liever op hun schip wilde zijn, hingen wij kleinkinderen aan haar lippen. Mijn oma zei altijd: "Als een zeeman te lang vaste grond onder zijn voeten heeft, draait hij door." Ze vertelde er graag over. Het gaf haar nog een beetje status. Ze had er genoeg verhalen over. Ze

vertelde er spannend over, dat er soms mannen waren, die 's nachts probeerden te ontsnappen. Ze kon het dan vaak niet alleen af. De politie moest dan komen. Ze werden dan met handboeien aan hun bed vast gemaakt. Voor mij was mijn oma toen ik klein was een heldin. Ik weet niet zeker of ze haar verhaal zo mooi maakte, dat ze in ook haar ogen een heldin was. Later besefte ik dat mijn oma een gewoon mens was met liefde voor haar vak. Zoveel liefde ze voor haar "zeelui" had, zo onbarmhartig kon ze soms over Katholieke mensen praten. Ik dacht altijd, dat dit zo was, omdat mijn opa bijna priester was en door zijn familie niet meer geaccepteerd werd, toen hij uittrad. Toen ik ouder was, heeft mijn moeder verteld waarom mijn oma een hekel aan "Roomsen" had. Als kind had ze veel Geuzenboeken gelezen. Boeken over de tachtigjarige oorlog. Een oorlog tussen de katholieke Spanjaarden en de protestante Nederlanders. Ze vond ze prachtig en trok partij voor de protestanten. Ze was wel met het geloof opgegroeid, maar naar de kerk gingen ze niet vaak. De zus van mijn oma, tante Jo, ging naar het Leger des Heils. (Een kerkgenootschap opgericht door de Engelsman William Booth). Zij was gegrepen door het geloof in een openluchtdienst. Ze had het erg naar haar zin en vroeg mijn oma of ze ook een keer mee ging naar een openlucht. Daar ontmoette ze mijn opa en ze zijn samen getrouwd.

Mijn nog jonge oma. Pas heilssoldaat.

Mijn oma was een trotse vrouw en super netjes. Bij het schoonmaken van de kamer lette ze erop, dat met de klok mee werd gewerkt. In de gordijnen moest een knoop worden gelegd. Want gordijnen mogen tijdens het schoonmaken niet op de grond hangen.

Mijn opa is geboren 23 oktober 1885 in Rotterdam. Hij is daar Rotterdam opgegroeid en was van huis uit, goed katholiek. Het was de gewoonte, dat iedere oudste zoon priester werd en iedere oudste dochter non. De oudste broer van mijn opa had daar helemaal geen zin in. Hij had zich stiekem opgegeven voor de K.N.I.L. De Koninklijke Nederlandse Indonesische Landmacht. Hij kon daar niet onderuit. Hij had al een contract getekend. Hij had zelfs over zijn leeftijd gelogen. Onder een bepaalde leeftijd moesten de ouders tekenen. Hij ging naar Indonesië. Het gevolg was, dat de volgende zoon priester moest worden. Dat was mijn opa. Mijn opa ging

dus naar het seminarie. Hoewel mijn opa graag naar de kunstacademie was gegaan, is hij op de priesteropleiding toch gelukkig geweest. Hij was intelligent en leergierig. Hij was hongerig naar kennis en dat werd op het seminarie bevredigd. Het weekend voordat hij tot priester gewijd zou worden, mochten ze naar hun ouderlijk huis. Met een stel toekomstige priesters zijn ze de laatste zondagavond de stad ingegaan. In het uitgaanscentrum van Rotterdam was het Leger des Heils. Ze wilden nog eens flink de hond uitlaten. Ze wisten, dat na deze week hun leven in een keurslijf zou worden geperst.

Ze spraken af, dat ze naar het Leger des Heils zouden gaan om de boel op stelten te zetten. Ze moesten een dubbeltje entree betalen. Ze hadden dat graag over voor de lol. De avondsamenkomst was een dienst, waar vaak dronkaards en daklozen hun heil zochten. Ze hadden dan warmte en als ze niet konden betalen, mochten ze gratis binnen. Deze diensten werden in die tijd druk bezocht. Zo ook door mijn opa en zijn bijna priester vrienden. Voor mijn opa veranderde die avond zijn leven. Hij voelde zich aangesproken door God en knielde neer aan de zondaarsbank. Voor in de zaal was een bank, waaraan iedereen, die zich geroepen voelde neer kon knielen. Er werd dan met je gebeden. Hij kwam thuis met de boodschap, dat hij niet meer terug ging naar het seminarie. Zijn ouders waren daar helemaal niet gelukkig mee. Zij waren eerst verdrietig en toen ontzettend boos. Zij voelden zich bedrogen. Dit was de tweede zoon, die hun droom en verplichting aan de kerk verstoorde. Hij werd ogenblikkelijk de deur uitgezet en het is nooit meer goed gekomen met zijn ouders. Hij was hun zoon niet meer. Op het laatst van zijn leven heeft hij nog contact gehad met zijn broer Toon. Mijn opa werd opgevangen door mensen van het Leger des Heils. Hij wilde eigenlijk altijd al naar de tekenacademie en ging nu aan de slag bij de R.D.M.(De Rotterdamse Droogdok Maatschappij) Hij leerde daar voor schilder. In zijn vrije tijd schilderde hij stillevens. Hij was een niet onverdienstelijke kunstschilder. Er is een keuring geweest in "Museum Booymans". Hij had er enkele van zijn schilderijen heen gebracht om ze te laten beoordelen. Zij stillevens waren erg goed werd er gezegd. De rest was 60%. Hij is zich gaan toeleggen op stillevens. Op zijn werk hadden ze dat ook gehoord en hij kreeg de kans decoratieschilder te worden. Op den duur was hij de vaste decoratieschilder van de R.D.M.. Hij schilderde de plafonds en de wanden van de eetzaal van de schepen. Mijn opa kon promotie maken als schildersbaas bij "De Schelde." Dat was een werf in Vlissingen. Mijn oma en opa hebben de stap gewaagd en zijn verhuisd naar Vlissingen. Het was geen succes daar. Ze zijn na enige tijd weer terug gegaan naar Rotterdam. Gelukkig kon mijn opa weer terecht bij de R.D.M. Mijn opa was op het seminarie al bereid om als priester te werken. Nu in het Leger des Heils besteedde hij veel vrije tijd aan evangeliseren.

Hier staat mijn opa samen met andere jonge heilssoldaten te evangeliseren. Een tamboerijn en een citer. Mijn opa met zijn Bijbel in de hand.

Dit lijkt een kleurenfoto. Het is een zwart-wit foto, die later is in gekleurd.

Mijn oma en opa hebben zeven kinderen gehad. De oudste is met zeven maanden gestorven.

Deze foto is genomen het dak van hun woning in de Putsebocht. Ik denk, dat Joop hier een maand of acht is. Bijna het hele gezin is in uniform. Tante Alie en oom Dirk is nooit heilssoldaat geweest.

Van links naar rechts:

Oom Dirk; oom Johan; tante Rina met op schoot Joop; staande tante Annie; zittend tante Alie en naast haar: oma; staand opa oom Jan en mijn moeder Nellie.

Episode 4

4 juni 1912

Mijn vader.

Mijn vader woonde dus op de boerderij. Het leven van een kind op een boerderij was niet gemakkelijk. Al heel jong kregen ze allerlei karweitjes opgedragen. Omdat mijn vader veel van zijn moeder hield, probeerde hij altijd meer te doen dan zij vroeg. Veulen uit de wei halen. De ratten die in de schuur waren doodschieten. Hij vertelde, dat hij een jaar of zes was en de ratten moest schieten met een buks. Hij ging zachtjes de schuur in en zocht de balken af naar ratten. Op één van de balken boven zijn hoofd, zat een rat. Tussen zijn voorpoten had hij een appel. Het was zo'n mooi gezicht. Hij dacht, dat de rat hem met glinsterende oogjes aankeek. Hij kon het niet over zijn hart verkrijgen de rat dood te schieten. Hij heeft in de lucht geschoten zodat de rat kon vluchten. Hij wist wel, dat de ratten de kuiken s opaten en de eieren stalen, maar deze rat kon hij niet doden. Hij was toen zes jaar. Hij was blij, dat hij naar school mocht. Hij moest een heel eind lopen naar school. De school lag in het gehucht Moriaanshoofd. Ongeveer een uur lopen van de boerderij. Er waren twee lokalen. Klas 1,2,3 en klas 4,5 en 6. waren bij elkaar. Het hoofd der school verdiende niet zo veel. De grote boeren gaven het hoofd regelmatig cadeautjes. Eieren, aardappels en vlees na het slachten. De kinderen van deze boeren kregen nieuwe pennen en verse inkt. De andere kinderen moesten wat langer met de inkt en de pen doen. Het gevolg was: stoffjes in de inkt en dus vlekken in het schriftje. Als deze kinderen al een schriftje kregen. Mijn opa was gierig, dus mijn vader heeft lang op een lei moeten werken. Ik geloof dat hij dat zijn leven lang niet vergeten is en het zijn vader nooit heeft vergeven. Toen mijn vader naar de derde klas zou gaan, is de school op Moriaanshoofd bij gebrek aan leerlingen opgeheven. Hij moest nu naar Zierikzee. De christelijke school stond in Het Vrije. Mijn vader was erg intelligent en wilde graag leren. Zijn juffrouw was Mevrouw Baas. Zij was lief en zorgde dat mijn vader aan zijn trekken kwam. Zijn latere schooltijd heeft hij fijn gevonden. Hij werd alleen vaak thuis gehouden. In de oogsttijd of hooitijd moest iedereen in het gezin helpen.

Het was meer dan een uur lopen naar Zierikzee. Zeven dagen in de week. Zes dagen naar school en de zevende dag naar de kerk. De kinderen moesten twee keer per zondag mee. Alleen de kleintjes en als het hard regende mochten de kinderen thuis blijven. De meisjes in het gezin werden op een huwelijk en een eigen gezin voorbereid. De jongens werden met rust gelaten. De oudste broer van mijn vader wilde graag dominee worden. Hij kocht boeken, bouwde zelf een radio en hoopte ooit dominee te zijn. Mijn opa vond dat weggegooid geld. Dominees werkten maar één dag in de week. In de Bijbelstond, dat je zes dagen moest werken en de zevende dag rusten. Mijn opa schijnt de Bijbel altijd misbruikt te hebben in zijn eigen voordeel. De andere jongens gingen in de handel of werkten aan een eigen bedrijfje.

Mijn vader werkte bij zijn ouders op de boerderij en kluste zoveel mogelijk bij. Samen met een jongere broer Jan had hij een bedrijfje. Ze namen wegwerkzaamheden aan. Zij maaiden de kanten van de provinciale wegen. Ze maakten de "dulven" (sloten) schoon en verdienden zo aardig bij. Mijn oom Jan zorgde voor de contracten. Toen mijn vader in de gaten kreeg, dat er dozen sigaren werden gekocht en weggegeven om het werk te krijgen, heeft hij zich terug getrokken. Hij was bang geld te verliezen. Zo kwam zijn droom, een eigen boerderij, in gevaar. Mijn oom is later miljonair geworden. Mijn vader is arbeider gebleven. Hij heeft hetzelfde nog een keer geprobeerd met zijn zwager Krien. Deze werd ook miljonair, omdat hij ook wist hoe je zaken moest doen. Mijn vader heeft zich weer teruggetrokken. Hij leefde voor zijn droom. Zijn grootste wens was immers ooit een eigen boerderij te bezitten. Hij had daar alles voor over en nam geen risico's. Oom Maarten had al gauw een eigen fiets en is banden gaan plakken van fietsers, die langs de boerderij kwamen en bandenpech hadden. Na verloop van tijd had hij zijn eigen rijwielhandel in Zierikzee.

Hier zit mijn oma samen met oom Maarten op de tandem voor de schuur met drinkbak voor het vee.

Mijn vader was in de familie een buitenbeentje. Hij was lid geworden van de "Blauwe Knoop". Een anti-alcohol vereniging. Als zodanig weigerde hij deel te nemen aan het avondmaal in de kerk. Hij werd daarom uitgeschreven als lid van de Christelijk Gereformeerde Kerk in Zierikzee, waar hij na het uittreden van zijn vader uit de Oud Gereformeerde kerk, lid van was geworden. Hij was een actief lid. Hij was op de knapenvereniging Toen hij ouder werd, was hij lid van de jongelingen vereniging. Zij bespraken om de beurt een Bijbelgedeelte. Om de beurt leidden ze de discussie hierover. Toch vond de kerkenraad als je niet mee wilt doen met het avondmaal, hoor je niet in de kerk thuis. Het Leger des Heils was intussen weer in Zierikzee gekomen. Uit nieuwsgierigheid en de wetenschap, dat zij ook tegen alcoholgebruik waren, is hij naar de diensten gegaan.

Hij werd daar met open armen ontvangen. Het voelde als zijn kerkelijk thuis en dat is tot aan zijn dood zo gebleven. Hij nam deel aan allerlei activiteiten. Hij kon zich goed vinden in de theologische kijk op de Bijbel. Vooral de kennismaking met de Genade en liefde van God was voor hem een Eye-opener. Hij was donderpreken over zonde zonder genade gewend. Het duurde niet lang of hij werd "ingezegend" als heilssoldaat. Met deze daad werd hij ook min of meer uit de familie gestoten. Werken op de boerderij mocht hij nog steeds. Natuurlijk. Hij was een goedkope werkkraft. Hij werkte als een paard.

Het ideaal, een eigen boerderij, bleef altijd mijn vaders grote wens. Het beheerste zijn leven. Hij was vasthoudend en meldde zich aan voor het werk in de nieuwe polder, die ontgonnen zou worden, de Noord -Oostpolder. Een hele onderneming. Een Zeeuwse jongen van het eiland Schouwen-Duiveland. Nog nooit zo ver van huis geweest. Weg uit zijn vertrouwde boerenleven.

Hij woonde in een barak. Hij had nog nooit tussen vreemde mensen gewoond. Hij moest voor zichzelf zorgen. Zijn droom zou soms opofferingen kosten. Iedereen, die hielp bij het ontginnen, mocht mee loten om een vergunning te krijgen voor het bouwen van een eigen boerenbedrijf. Na een zware tijd van werken in de modder en de kou werd hij uitgeloot. Zijn teleurstelling was enorm groot.

Later heb ik gehoord, dat de selectie erg streng was. Omdat mijn vader zelf geen geld had, zou hij sowieso uitgeloot worden. dat werd van te voren niet verteld, want dan zouden ze minder arbeidskrachten krijgen voor dit toch zware en vieze werk.

In het begin van de oorlog zijn mijn opa en oma Ringelberg gestorven. De boerderij moest voortgezet worden. Mijn vader dacht, dat hij de oudste rechten had. Hij had zijn ouders immers altijd bijgestaan. Hij had de meeste uren voor een schijntje op de boerderij gewerkt. Maar de overname van zijn ouderlijke boerderij lukte niet. Hij had dankbaarheid van de familie voor zijn inspanning verwacht. Hij had er nooit bij stil gestaan, dat ze hem mogelijk nog lieten boeten voor zijn lidmaatschap van het Leger des Heils.

Hij had het zo mooi bedacht. Er was nog al wat grond bij de boerderij. Hij had zelf niet genoeg geld. Hij had iemand gevonden, die een deel van dat land wilde kopen, zodat hij geld had om de boerderij te betalen en zo zijn broers en zussen uit kon kopen. Vervolgens kon hij de grond weer pachten. In het familieberaad werd dit afgewezen. Het bedrijf moest blijven, zoals het was. Het argument van mijn vader, dat hij zoveel tijd, overigens met liefde, aan het bedrijf had geschonken, telde niet. Hij had gedacht, dat hij er toch min of meer recht op had. De familie bleef bij het besluit. De oudere zuster kon het bedrijf nu kopen. Zij was getrouwd met iemand van hun eigen kerk. Hij was bovendien ouderling. Of hij als molenaarsknecht in staat was een boerderij te runnen, is door niemand van het gezin ooit gevraagd. Toen de akte

gepasseerd was, verkochten zij een deel van de grond en pachtten dat weer, zoals mijn vader in zijn eerlijkheid aan de familie had verteld. Zijn teleurstelling was groot. Hij voelde zich verraden door zijn broers en zussen. Maar vooral door zijn zuster Kee, die zich overigens later Corrie liet noemen. Ik denk, dat het leven van mijn ouders anders was gelopen, als hij de boerderij van zijn ouders had kunnen overnemen. Hij had dan niet naar wegen moeten zoeken om zijn grote droom te kunnen grijpen. Hij werd zelfs in de oorlog lid van de NSB. "Nationaal Socialistische Beweging". Wie lid werd van deze organisatie kon in aanmerking komen voor een boerderij in de Oost- Oekraïne. Mijn moeder wist niet, dat hij lid was geworden. Toen ze het hoorde was ze boos. Als heilssoldaat hoorde je je niet te bemoeien met politiek. Het Leger des Heils is a-politiek.

Hij heeft ondanks al zijn inspanningen nooit een eigen boerderij bezeten.

Mijn vader iets ouder.

Episode 5

22 juli 1911

Mijn moeder was het tweede kind van mijn opa en oma. Het eerste kind was een meisje. Nellie was haar naam. Na een bloedvergiftiging is zij gestorven op de leeftijd van 14 maanden. Mijn moeder kreeg ook de naam Nellie. Zij werd tweede Nellie genoemd. Als er over haar gestorven zusje werd gesproken, werd deze altijd als eerste Nellie aangeduid. Mijn moeder is geboren in de stad Rotterdam "Tuindorp Heiplaat" heette de wijk. Op tienjarige leeftijd is zij naar Vlissingen verhuisd. Een broer van mijn vader oom Maarten hield de familie stamboom bij. Hij wilde het huwelijk van mijn ouders een beetje goed maken. Dat kon als mijn moeder een Zeeuwse was. Hij heeft dus in het familie stamboomboek geschreven, dat ze in Vlissingen was geboren. Toen mijn ouders dat ontdekten, hebben ze hem gevraagd dit te veranderen. Hij heeft dat nooit gedaan. Zo was het huwelijk tussen mijn ouders enigszins legitiem. Twee Zeeuwse mensen ontmoetten elkaar en zijn met elkaar getrouwd. Dat maakte mij dus ook een volle Zeeuwse.

Als meisje was mijn moeder een enfant terrible. Leve de lol. Zij had ook een andere kant. Ze vertelde wel eens over haar angst. Zij was bang, dat er insluipers in huis waren. Voordat ze naar bed ging, moest mijn opa met haar door het hele huis. Er werd onder alle bedden en in de kasten gekeken. Pas dan wilde ze in bed en gaan slapen. Overdag was ze stoer. Zij liep meerdere keren van school weg. Zij had moeite om onder gezag te staan. Zij werd door mijn oma regelmatig teruggestuurd naar school. Er was altijd weer een andere reden om weg te lopen. Eens deed ze een stotterende onderwijzer na. Ze moest op de gang staan, wat ze zonde van haar tijd vond en dus liep ze weg. Een andere keer wilde de onderwijzer haar slaan. Ze had gezegd; "Mijn ouders slaan me niet dus u ook niet!" en weg was ze weer.

Ze had op school een bijnaam: "Spierballen zus-van-Jan." Ze had een oudere broer en hij was een watje. Als de andere kinderen hem plaagden en hij in de problemen kwam, riep hij: "Ik roep mijn zus!" Volgens mijn moeder deed ze niets, maar ze ging voor die kinderen staan met haar handen in haar zij en zei: "Nou, kom maar op. Ik lust jullie rauw." Meestal dropen ze dan wel scheldend af. Soms deden ze een stap vooruit. Als mijn moeder dan een aanvalshouding aannam, renden ze weg. "Spierballen zus-van-Jan" vond zij een eretitel. Ze is altijd voor de zwakkeren in de maatschappij blijven opkomen. Dat heeft haar in haar leven haar vrijheid gekost!

"Leren vond ze niet leuk," zei ze.

Nu denk ik, dat ze leerproblemen had

Zij was meer een kind van de praktijk, werd er gezegd. Zij wilde alles leren wat ze nodig had om later winkeljuffrouw te worden. Al het andere vond ze ballast. Als kind

speelde ze altijd winkeltje. Zij was de winkeljuffrouw, dat was háár droom. Toen ze eenmaal oud genoeg was om te werken, waren de leerproblemen ook direct opgelost.

Ik denk, dat ik veel op mijn moeder lijk. Ook ik ben en was erg zelfstandig. Ik ben van de lagere school gestuurd omdat de onderwijzer mij niet aan kon. Ik vond hem een slechte onderwijzer en dat zei ik ook tegen hem. Nu weet ik, dat je dat niet kan zeggen, al is het waar, maar toen ik twaalf was, vond ik nog, moest het gezegd mocht worden.

*Mijn moeder woonde in een gezellig gezin. Tekenend voor het gezin waar mijn moeder uit kwam: **Samen.***

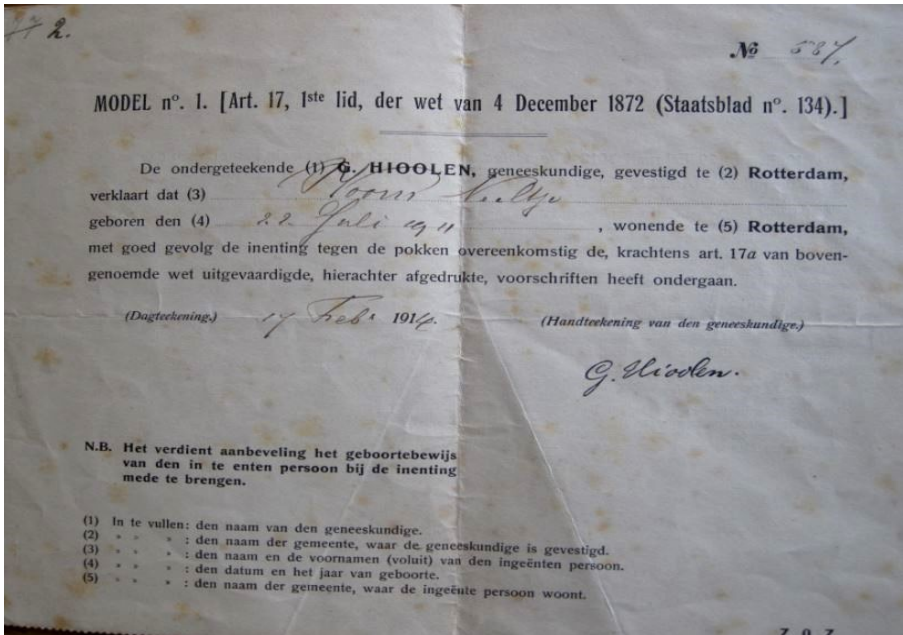

Het gezin Voorn toen ze nog in Rotterdam woonden met de drie kinderen. Volgens mij zijn de andere kinderen in Vlissingen geboren. Ik weet het niet zeker en ik kan het aan niemand meer vragen. Opa staand. Oom Jan rechts, mijn moeder in het midden en oom Dirk op schoot van mijn oma.

Strandplezier van de uitgebreide familie Voorn in Vlissingen.

Links: mijn moeder, opa, oom Dirk Rechts: oma, op schoot tante Alie, tante Annie. Liggend: oom Jan

Dit is één van de papieren, die mijn moeder trouw heeft bewaard. Het bewijs van inenting tegen pokken.

Alle kinderen Voorn. Weer in Rotterdam. Van links naar rechts: tante Alie, oom Johan, tante Annie, oom Dirk, mijn moeder Nellie, oom Jan.

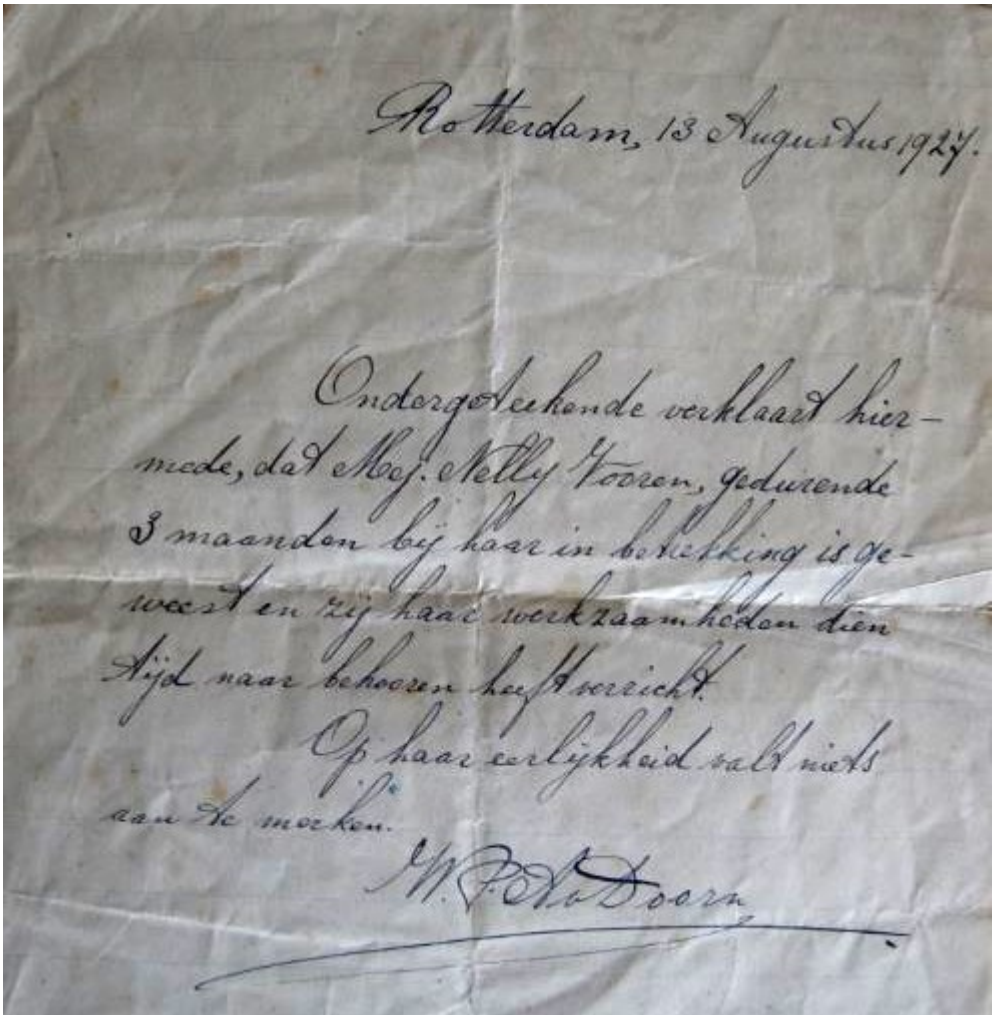
Mijn oma en opa waren lid van het Leger des Heils. Mijn moeders oudste broer, Jan was officier(leider van een gemeente, “korps”) geworden en later ook haar zuster, Annie. Zij werden vrij gelaten in hun geloof of politieke opvattingen. Ze moesten zich wel voegen naar de normen en waarden, waar mijn opa en oma voor stonden

Mijn moeder als jonge heilssoldaat.

Mijn oma vertelde mij toen ik ouder was, dat toen iedereen nog thuis woonde, dat tegen de verkiezingen het een gekibbel was van jewelste in huize Voorn. Met rode hoofden, maar geen koude harten, werden de standpunten van de verschillende partijen verdedigd. Voor ieder raam van de jongens en meisjes slaapkamers hingen raambiljetten van verschillende politieke partijen.

Mijn moeder was nog geen zestien toen ze van school ging. Ze was te jong om in een winkel te werken. "Voor niets gaat de zon op" zei mijn oma. Mijn moeder is dus in de huishouding bij iemand geweest.

Rotterdam, 13 Augustus 1924.

Ondergetekende verklaart hiermede, dat Meef. Kelly Voorn, gedurende 3 maanden bij haar in beschikking is geweest en zij haar werkzaamheden dien tijd naar behooren heeft verricht.

Op haar eerlijkheid valt niets aan te merken.

M. P. Voorn

Getuigschrift van mijn moeder.